
INGEBOEKT

1. OMZIEN & VOORUITZIEN.

Hugo Brems, Al wie omziet. Opstellen over Nederlandse Poëzie 1960-1980. Elsevier Manteau, Antwerpen/Amsterdam 1981.

Jotie T'Hooft, Verzamelde gedichten. Elsevier Manteau 1981

Walter Nelissen, Jotie T'Hooft. Een dichtersleven. Elsevier Manteau, 1981.

Kritisch Akkoord 1981. Een keuze uit in 1980 verschenen essays in Noord- en Zuidnederlandse tijdschriften, samengesteld door Hans van den Bergh, Antonin van Elslander, Anton Korteweg en Monika van Paemel. Elsevier Manteau 1981.

Kritisch Lexicon van de Nederlandstalige Literatuur na 1945. Samsom Uitgeverij, Alphen aan den Rijn/Brussel, Wolters-Noordhoff, Groningen, vanaf 1980.

Op een recente bijscholing over "Werken met poëzie in de hogere cyclus" kwamen heel wat deelnemers tot de conclusie dat ze eigenlijk veel meer nood hadden aan informatie over eigentijdse literatuur dan dat ze behoefte voelden aan nieuwe didactische werkvormen waarmee je de leerlingen meer zou kunnen boeien en motiveren. Men kan daaruit afleiden dat de meeste leerkrachten nog steeds de voorkeur geven aan kennisoverdracht in verband met literatuur boven de ontwikkeling van vaardigheden en attitudes zoals belangstelling, leesplezier en schrijfplezier. (Met dat laatste bedoel ik hier de methode van creatief schrijven in het poëzie-onderwijs zoals die door de Leuvense werkgroep wordt gepropageerd). Ik echter blijf van mening dat de affectieve doelstellingen in het literatuuronderwijs zouden moeten prevaleren op de cognitieve aspecten, maar ik acht de behoefte aan kennis van recente literaire verschijnselen bij leerkrachten heel reëel en ik vind het wenselijk dat nascholingscentra ook daaraan tegemoet zouden komen. Voor wie zich op dat punt in zijn eenje wil bijscholen, zijn er overigens voortreffelijke publikaties op de markt. Daarom wil ik in deze kroniek wat aandacht besteden aan literatuurboeken die, zoals dat heet, bestemd zijn voor de leerkrachtenbibliotheek.

Wie zijn kennis van de Nederlandse poëzie tussen 1960 en 1980 wil

bijspijkeren, kan m.i. nergens beter terecht als in de opstellen die Hugo Brems verzamelde onder de titel Al wie omziet, het eerste deel van de nieuwe essayreeks van Elsevier Manteau onder redactie van Paul de Wispelaere. Het boek bevat twee overzichtsartikelen (over de Nederlandse poëzie 1960-1980 en over de neoromantiek in de hedendaagse Nederlandse poëzie), een beschouwing over het literaire tijdschrift in Vlaanderen ("Een aaneenschakeling van leemten") en tien opstellen over aparte dichters die in de bovengenoemde periode een belangrijke rol hebben gespeeld. Hugo Brems is een academicus, maar hij bezit daar kennelijk alleen de kwaliteiten van, want van wetenschappelijke doordringendheid, onbewogenheid of onleesbaarheid is bij hem helemaal geen sprake. Integendeel, hij steekt zijn voorkeuren niet weg, kan zich uitstekend inleven en geniet duidelijk zelf van zijn eigen en andermans formuleringen. Voegt men bij dit alles zijn eruditie en explicatief talent, dan geeft dit een garantie voor betrouwbare overzichten en boeiende essays over afzonderlijke figuren, waar ik de sporadische overlappingsen tussen de eerste en de tweede categorie graag bijneem.

Een van de beste stukken uit Al wie omziet is gewijd aan de poëziewereld van de jonggestorven dichter Jotie T'Hooft, van wie Elsevier zopas de Verzamelde gedichten heeft uitgegeven. Behalve de al eerder verschenen bundels bevat het boek nog een selectie uit de honderden verspreide en nagelaten gedichten, waaronder nog twee onafgewerkte bundels, samen vullen ze een uitgave van bijna 350 pagina's, samengesteld en verantwoord door Fil Hantko. Ik vermeld dit boek vooral, omdat ik uit ervaring weet dat scholieren met deze poëzie gemakkelijk geboeid kunnen worden. Men mag zich hierbij echter niet laten misleiden door hun begrijpelijke nieuwsgierigheid naar de biografische achtergronden van dit werk. Het tegelijk verschenen boekje van Walter Nelissen, getiteld Jotie T'Hooft, een dichtersleven (Elsevier Manteau) speelt m.i. dan ook iets te duidelijk in op deze door de media opgewekte nieuwsgierigheid. (W. Nelissen werkte ook mee aan de VPRO-film over J. T'Hooft). Men kan dit boekje door de leerlingen thuis laten lezen of er in de klas uit voorlezen, mits men maar beseft dat dan met de eigenlijke lectuur van de poëzie nog maar nauwelijks een begin is gemaakt. En voor die lectuur én voor de lessen erover maak ik persoonlijk liever gebruik van het al genoemde opstel van H. Brems en van het door Restant gepubliceerde witboek over J. T'Hooft, waarin nog meer belangwekkende analyses te vinden zijn, o.m. van H. Speliers, St. Evenepoel en L. de Vos. (Besteladres : Tweelingenstraat 13, 2000 Antwerpen).

"Toen ik ooit les gaf, poëzie, aan jongens die daar helemaal niet om gevraagd hadden, was de eerste vraag : moeten we dat kennen voor het examen ? Nee, voor het leven, zei ik. Een tweede vraag was : waartoe dient het dan ? Ik vond dat een erg domme vraag, en probeerde kwaad-aardig te onthouden wie ze gesteld had. Poëzie dient namelijk nergens toe, en dat is op zich al een verdienste. Deze wereld wordt verpest door zijn utilitarisme, als iets niet meer meteen winstgevend is, deugt het niet. Dus leve het nutteloze. Waartoe dient een wandeling in het bos ? Hoeveel is dat waard ? Wat mag zo'n bos kosten ? Hoeveel kost stilte ? (...) Ik zei dus : precies de nutteloosheid van poëzie is een protest tegen al wat in deze wereld aan de orde is. Dit is een maatschappij van hebben. Poëzie hoort tot het rijk van het zijn". Zo begint het essay van Herman de Coninck waarmee de nieuwe verzameling artikelen uit in 1980 verschenen Noord- en Zuidnederlandse literaire

tijdschriften, Kritisch Akkoord 1981, opent. De bijdrage van H. de Coninck is niet alleen een erg boeiende geloofsbelijdenis van een dichter en poëzieliefhebber, maar tevens een heel eigenzinnige verkenning in het landschap van de moderne poëzie, die m.i. elke poëzie-lezer en -docent zou moeten lezen. Hoe interessant de overige artikelen uit de bundel ook zijn (allemaal over moderne Nederlandse poëzie), volgens mij zou dit stuk alleen al de aanschaf van Kritisch Akkoord 1981 (alweer een uitgave van Elsevier Manteau) kunnen rechtvaardigen.

Tot slot ben ik blij in deze kroniek ook eens een publikatie te kunnen vermelden waarin nu eens niet alleen wordt teruggeblikt op figuren en richtingen uit onze literatuur, maar waarin de levende literatuur blijvend actueel en ook vooruitblikkend wordt behandeld : het Kritisch Lexicon van de Nederlandstalige literatuur na 1945, afgekort Kritisch Literatuurlexicon, onder redactie van Hugo Brems, Tom van Deel en Ad Zuiderent (Wolters-Noordhoff en Samsom Uitgeverij). Dit losbladig lexicon verschaft doorlopend informatie over Nederlandstalige auteurs die na 1945 gepubliceerd hebben. De losbladige vorm maakt het mogelijk het aantal besproken auteurs voortdurend uit te breiden, de bestaande artikelen in de loop der jaren aan te vullen en te herzien, de biografieën en bibliografieën bij te houden en fouten te herstellen. Daardoor kan het lexicon aan verschillende facetten van de moderne literatuur aandacht besteden, zowel aan de ontwikkelingen in het werk van oudere auteurs als aan de opkomst van de jonge generatie. En bovendien is het lexicon kritisch, doordat het streeft naar een synthese van objectieve informatie en persoonlijke inzichten van de medewerkers. Per auteur krijgt men dan ook achtereenvolgens : biografische gegevens, een kritische beschouwing over het werk in essayvorm, een primaire en een secundaire bibliografie.

Met de in 1981 verschenen aanvullingen zijn totnogtoe al drieënzestig auteurs in kaart gebracht, in bijdragen die variëren van zes (Ouwens en Verhagen) tot veertien pagina's (Boon en Mulisch, de bibliografie telkens niet meegerekend).

Dank zij deze opzet en controle van de redactie op een leesbare formulering hoeft men aan de bruikbaarheid van dit lexicon niet te twijfelen. Bovendien wordt de overzichtelijkheid nog bevorderd door trefwoorden in de marge zoals publieke belangstelling, waardering, stijl, thematiek, verteltechniek enz. Kortom, de combinatie van tegelijkertijd naslagwerk én kritische benadering maakt van dit lexicon niet alleen een onmisbare informatiebron, maar ook een voor ons taalgebied unieke publikatie ! (Besteladres : Samsom, Louizalaan 485, 1050 Brussel).

Jan Uyttendaele